

KAPITTELSTOKJES

Siamozen uit Gemert

Ooit gehoord van "siamozen" uit Gemert? Nee? Wij ook niet, maar Dien Scheepers maakte ons attent op de vermelding daarvan in het Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie 1992, in een artikel van P.J.F. van Drie onder de titel "Nederland en Europa in Genealogisch Perspectief". Het bewuste artikel handelt over migranten in Europa en brengt onder meer ook ter sprake de textielkoopmannen zoals Vroom, Dreesmann, Lampe, Brenninkmeijer en anderen die vanuit het Duitse Mettingen zich in de vorige eeuw op verschillende plaatsen in Nederland vestigden. Zo verhaalt hij van drie gebroeders Lampe die in 1834 in Sneek een nieuwe winkel openden en het oude textielhandel-assortiment van hun vader, dat nog slechts bestond uit Westfaals linnen, aanzienlijk uitbreidden. De auteur noemt achtereenvolgens Kamper duffel, Zwolse mutsenkant, rokkenstrepen uit Geldrop en ... juist ja, Siamozen uit Gemert. Het laatste betrof een weefsel van zijde en katoen, zo licht hij toe, om vervolgens de alinea te besluiten met de mededeling dat deze uitbreiding van de handel van Lampe de basis legde voor wat uit zou groeien tot een grote winkelketen. (Red.-AO)

Komt "Van Berlo" van Berloz of van Baerlo?

Naar aanleiding van de publikatie van Bertus van Berlo over de herkomst der Van Berlo's in de vorige aflevering van Gemerts Heem, maakte Ben van Gansewinkel uit Weert de redactie attent op een "Van Berlostraat", in het centrum van Weert. Deze straatnaam zou zijn ontleend aan een elders in de stad gelegen hofje dat op 4 januari 1717 werd gesticht door zekere Baronesse d'Eynatten van Berlo, afkomstig van Baarlo (ook wel geschreven

als Baerlo) in Limburg... In het Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, samengesteld door A.J. van der Aa in het midden van de vorige eeuw, is sprake van "Baerlo of Baarle, een dorp in de provincie Limburg behorend tot de gemeente Maasbree, een kwartier gaans verwijderd van de Maas en gelegen aan de grote weg van Maastricht over Venlo naar Weesel langs den linker Maasoever". De auteur Van der Aa maakte verder (in 1851) ook gewag van "Het Kasteel van Baerlo" gelegen even buiten het dorp Baerlo en dat dat kasteel bewoond werd door "Den Heer Baron van Erp van 't Holt". Wanneer men zoekt naar de herkomst van de familienaam Van Berlo dan lijkt het er op dat naast Berloz in België zeker ook het Limburgse Baerlo in het onderzoek betrokken zal moeten worden. Gelet op de namen die men in het artikel van Bertus van Berlo en in deze kantekening aantreft, dan heeft het er overigens het aanzien van dat er ook een relatie bestaan moet hebben tussen het Belgische Berloz en het (Nederlands) Limburgse Baarlo. (Red.-AO)

Weven voor Eindhovense fabrikanten

In het in 1989 onder de titel "Aan de Arbeid" door de heemkundekring uitgegeven busselke werd de aandacht gevestigd op een 70 à 80 Gemertse thuiswevers die in 1892 weefden voor de Eindhovense fabrikant De Heer.¹ Deze te Eindhoven op de Emmasingel gevestigde firma De Heer blijkt inmiddels echter niet de enige fabrikant uit die plaats te zijn geweest waarvoor thuiswevers van Gemert werkten. De "Arbeidsenquête 1890", die het doel had om door het hele land wantoestanden op te sporen in de arbeidsomstandigheden, leveren namelijk nóg een fabrikant op, waarvoor Gemertenaren "in grote getale in het weefgetouw" klonnen. We doelen daarbij op de Eindhovense katoenen-bontjesfabrikant Alphonse Schellens die in juni 1891 werd geënquêteerd.

Op de vraag hoeveel mensen hij aan het werk had verklaarde Schellens: "In de fabriek te Eindhoven hebben wij 50 arbeiders en verder hebben wij onder Gemert onze wevers". Op de vraag hoeveel er te Gemert precies voor hem werkten antwoordde hij: "Zoo wat 40". Dat betekent dus dat tesamen met het aantal thuiswevers dat voor De Heer weefde er in totaal zo'n 120 Gemertenaren werkten voor deze twee fabrikanten en dat is bijna

de helft van het aantal personen dat te Gemert in die jaren als thuiswever staat geregistreerd.²

In heel wat publikaties is verwezen naar de belabberde omstandigheden waaronder de Gemertse thuiswevers in het verleden hun werk verrichtten. Voor wie nu eigenlijk gewerkt werd, daarover werd nauwelijks met een woord gerept. Gemakshalve is veelal aangenomen dat dat voor een Gemertse of Helmondse fabrikant het geval moet zijn geweest. Uit het bovenstaande weten we nu dat met name de Eindhovense textielindustrie daarbij tot dusver te weinig in beeld is gebracht. Na twee fabrikanten aldaar te hebben geïnterviewd blijkt immers (rond 1890) al meer dan 40% van de Gemertse thuiswevers voor 'Eindhoven' werkzaam te zijn.

Tussen de Eindhovense werkgevers en hun Gemertse werknemers was indertijd maar weinig rechtstreeks contact. De plaatselijke agent was de bemiddelaar en die regelde alles. Bij vragen over de arbeidsomstandigheden verwees zowel fabrikant De Heer als Schellens naar hem. Hij was de contactpersoon. Daar haalden de wevers "de schering en de inslag" en bij hem leverden zij ook de geweven lappen af. Op de vraag wat een thuiswever verdiende antwoordde Schellens met een schatting van *f* 5 à *f* 7,50 per week. Hoeveel uren daarvoor nodig waren, daar had hij geen notie van. Wel wist hij dat sommigen tot 's avonds heel laat werkten en dat vrouwen en kinderen meehielpen met garen op de klosjes spoelen... In tegenstelling tot de agent van de firma De Heer had de agent van de firma Schellens in Gemert geen winkel, zodat de bij de eerste vermoede gedwongen winkelnering daar in ieder geval niet optrad...

Ad Otten

NOTEN:

1. A. Otten, De verdiensten in de thuisweverij in 1892, gepubliceerd in: Aan de Arbeid, Busselke nr. 12, Uitg. Heemkundekring Gemert, 1989.
2. Vgl. G. v. Hooff, Johan Theodor Prinzen en de geschiedenis van de Gemertse textielnijverheid in de negentiende eeuw, Busselke nr. 7, Uitg. Heemkundekring Gemert, 1981, p. 63.